

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת שבעות - דף לו, ב - לה, ב

!!! לזכות הצלתו של החיל החטוף נלעד בן אביבה שליט !!!

סיכום הדף

נושא היום: פרק שבעות הפקדון

הנשים בשעה שכפר וא"כ כפירתו הועילה, ורק אח"כ התרחקו ויכלו להעיד. **הביא רבינא ראה לרב אשי** שלא כשיטת רבה, מדברי הברייתא שאמרה חומר בשבעות הפקדון משבעת העדות, ו**מבואר** דין מלקות א"כ יש עדים וכתוב שמביא קרבן. **אמר רב מרדכי מבריייתא זו לא שייך לשאול** שהרי כבר אמר רב כהנא שנשנת בסגנון אחר, ואין בה חיוב מלקות שנכוחו שהיו עדים. **מביאה הגמ'** ראה מהברייתא שדימתה נזיר טמא לשבעות הפקדון, ו**מבואר** שיש מלקות בהכרח היו עדים על טומאת הנזיר, ו**מבואר** שכנגד זה השבועות הפקדון יש קרבן למרות שיש עדים. וקושיא על רבה.

אמר ר"ח כפר בממון שיש בו עדים, חיוב. אם כפר **בשטר**, פטור. **ביאר ר"פ** עדים יכולים למות, ושטר נמצא כאן. **שאל רב הונא בריה דרב יהושע לר"פ** והרי שטר יכול לאבד. **אלא ביאר ר"ה**, שטר זה כפירת שבעות פקדון, ואין מביאים קרבן על כפירת שבעות פקדון.

נחלקו ר"ח ור"א בחיוב קרבן שבעות העדות על עדים שהעידו על קרקעות, **מוכחה הגמ'** שר"ח סבר שפטור ממה שאמר שהכופר בשטר פטור וכטעמו של ר"ה שסיבת הפטור מחמת שיעבוד הקרקעות.

אמר רבי ירמיה לרבי אבהו, למדנו בברייתא גזל שדה מחברו ושטפה נהר, **לדעת ר"א** מעמיד לו שדה אחרת. **לדעת רבנן** הגזלן אומר הרי שלך לפניך, ו**ביאר** שחלקו האם דורשים את הפסוק בכלל ופרט וכלל או בריבוי מיעוט וריבוי, **אמרה תורה** "וכחש בעמיתו (ריבוי - כלל) בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה וכו' (מיעוט - פרט) או מכל אשר ישבע עליו לשקר (ריבוי - כלל)" **לדעת ר"א**, לומדים ריבוי מיעוט וריבוי ו**בכללי הלימוד** ריבה הכל, ומיעוט דבר אחד, היינו **שטרות** שאין גופן ממון, ו**לדעת רבנן** לומדים בדרך כלל פרט וכלל ו**בכללי הלימוד** הכלל הוא כעין הפרט, כפרט שהוא דבר המטלטל וגופו ממון, **התמעטו קרקעות** שאינם מטלטלים, ו**עבדים** הוקשו לקרקע, ו**שטרות** שאין גופן ממון. **אמר רבי ירמיה** המחייב קרבן שבעות על קרקעות **למד כר"א** בברייתא שרק שטרות התמעטו, ו**לרבנן** כאמור יהיה פטור. **דחה רבי אבהו**, המחייב ילמד כר"א, והפוסט יכול לסבור כר"א ומודה שאין חיוב קרבן שבעות וחומר שאמרה תורה "או מכל אשר ישבע עליו לשקר" אמרו "מכל" ולא "הכל".

אמר ר"פ במשנה הביא דוגמא של חיוב שבעות על קרבן שבעות, ו**נבנת עבדי** ולא אמרו ב"נבנת עבדי" מוכח כר"ח שאין נשבעים על כפירת קרקעות וכאמור עבדים הוקשו לקרקע. **דחה רב פפי בשם רבא**, הרי יתכן שזה הריבוי בכלל הנשנה בסוף המשנה "כל המשלם ע"פ עצמו חיוב", אלא מדברי המשנה לא ניתן להביא ראיה.

לדעת ר"מ, כלל כמה כפירות בשבעות, חיוב קרבן אחד. אם פרט חיוב על כל כפירה. **לרבי יהודה**, אם אמר שבעות לא לך ולא לך חיוב על כל אחד. **לר"א** באופן שאמר שבעות בסוף לא לך ולא לך שבעות. **לר"ש** חיוב על כל אחד ואחד רק באופן שאומר שבעות לכל אחד.

אמר רב הלל בשם שמואל, "כלל" של ר"מ, זה "פרט" של רבי יהודה. ו"כלל" של רבי יהודה, זה "פרט" של ר"מ, היינו צירוף "לא לך ולא לך" לר"י זה סיבה לחיוב על כל אחד, ו**לר"מ** זה גורם לכלול ולהתחייב אחד. ואם לרבי יהודה **לא אמר ב"י"** זה סיבה לכלול הכל, ולר"מ זה הכוונה פרטים. **שמואל דקדק** דבריו מהברייתא שמבואר שאמר רבי יהודה "ולא לך" פרט, א"כ **שמעט** ששמע מר"מ שזכה אופן הוא כלל.

לדעת ר"ח, "לכו"ץ" ולא לך, פרט וחיוב על כל אחד, ו**נחלקו** ב"לא לך" **לרבי יהודה** כלל, ו**לר"מ** זה עדיין פרט, ו"כלל" לר"מ זה רק באופן שאמר "שבעות שאין לכם ביד". **לא דקדק** מחמת הדין כיון שבב"ב האופנים לר"מ מוגדר כפרט, ורבי יהודה הודה לו ב"ולא", ו**נחלקו** **שמואל** אמר שרבי יהודה היה צריך לנקוט בלשונות את מחלוקתו ולא במה שמודה.

ר"ח דקדק דבריו מהמשנה שאמר ר"מ שבעות שאין לכם ביד הכוונה כלל, א"כ כל דבר יותר מפורט הוא פרט, שאל"כ היה צריך לומר "ולא לך" שהוא כלל וכ"ש שאין לכם ביד". ו**לדעת שמואל** כל האומר "ולא לך" כמו שאמר "שבעות שאין לכם ביד".

לדעת שמואל נוקטת הגמ' שצ"ל בלשון המשנה "שבעות לא לך לא לך" (ולא "ולא לך") שהרי המשנה ר"מ ולדעת שמואל אם אמר "ולא לך" הכוונה כלל. ועל זה **הדרב** "תן לי פקדון, תשומת יד, גזל, אבידה" (בלא י"י). וכן ב"תן לי חטין, שעורים כוסמין" (בלא י"י).

ותמהה הגמ' האם יתכן שנכתבה כל המשנה שלא בדקדוק, **אלא המשנה** היא שיטת רבי בשיטתו בזבחים, **הכלל בהלכות פיגול** כאשר חשב על הקרבן "חוץ לזמנו" הקרבן נפסל ויש כרת ואכילה כלל דניי פיגול, ואם חשב מחשבת "חוץ למקומו" הקרבן נפסל ואין כרת באכילתו, **לדעת רבי** אין חשב "כזית למחר, כזית בחוץ" או חשב "כזית למחר ו**כזית בחוץ**", ב' האופנים מוגדרים כפרט ויש כאן "פיגול". (ואם היה "כלל", הרי בתוך מחשבת הפיגול היה עוד פסול, ולפי כל הפיגול הקרבן לא היה מחפזל, היות ופיגול חל רק כאשר הכל חל כדיון מלבד ה"פיגול"). **הרי ששיטת רבי** בין אם יש "י" ובין אם אין, מוגדר כפרטים וזאת שיטת המשנה שלנו, שחייבה קרבן על כל אחד אף אם יש "י".

מביאה הגמ' ראה מדברי ר"מ עצמו שמבואר "אפילו חיטה ושעורה וכוסמת" חייבת על כל אחת ואחת, הרי ש"י" גורם לעשות פרטים ולהתחייב על כל אחד, **זוחה הגמ'** שצ"ל בלשון המשנה בלא "י". **והרבותא בדברי ר"מ ביאר רב אחא בריה דרב איקא**, שאף אם תבע אותו בלשון יחיד "חטה" "שעורה" לא אומרים שכונתו לתבוע אחד בלבד, אלא את המין בכללותו.

בתבאר בלשון המשנה, תביעה על כמה פרטים ביחד וכו', **אמר ר"ח** שאפילו אין פרוטה האחת מהם, יש צירוף בטה"כ לחיוב. **נחלקו רב אחא ורבינא**, האם מתחייב על כל מין ובנוסף על השבעות הכללית שאין בידו כלום, או מתחייב רק לגבי הפרטים. **שואלת הגמ'** **מדברי רבי חייה** שאמר שאם תבעוהו חמשה בני אדם יש כאן טו' חיובים (חיטים שעורים כוסמים, וחמשה בני אדם שכפר לכולם), **ואם יש שיטה שסוברת** שחיוב אף על הכלל של "אין לך ביד", הרי היה חיוב כ' חטאות. **מבארת הגמ'** שמנה רבי חייה רק את הפרטים ולא

הכופר בפקדון או בהלוואה וכד' ונשבע לשקר, כאשר הודה משיב את הממון מוסרף חומש ומביא קרבן. **דין זה נוהג** באנשים, נשים, המפקיד והשומר רחוקים זה לזה או קרובים, כשרים לעדות או פסולים. **לדעת ר"מ** כאשר נשבע מעצמו חיוב נשבע בבי"ד ובין מחוץ לבי"ד, כאשר אחרים השביעוהו מתחייב רק בבי"ד. ו**לרבנן** תמיד מתחייב אף כאשר כפר ונשבע מחוץ לבי"ד. **כאשר נשבע במזיד** שאין הממון אצלו, מתחייב קרבן אשם שערכו שני סלעים, ואין **הבדל** אם ידע שיש חיוב קרבן או לא. פטור רק באופן שחשב שנשבע אמת וסבר שאין לו את הממון הנתבע.

תבע המפקיד את ממון, ואמר לו שבעות שאין לך ביד, או שאמר לו אין אצלי מאומה, וחזר המפקיד ואמר משביעך אני, ואמר אמך. **הרי** מתחייב בדין שבעות הפקדון. **יתכן להתחייב כמה קרבנות** אם כפר כל פעם בשבעות. אמר רבי שמעון מתחייב כמה וכמה פעמים כיון שיכול להודות, נמצא שכל כפירה היא כפירת ממון.

חמשה אנשים תבעו אותו, אם אמר שבעות שאין לכם ביד, יתחייב אחד. ואם אמר שבעות לא לך ולא לך וכו' **לדעת רבנן**, חיוב על כל "לך". **לדעת ר"א** כדי שתחייב לכולם צריך לומר לשון "שבעות" באחרונה. **לדעת ר"ש** צריך לומר לשון שבעות לכל אחד.

תבע פקדון, הלוואה, גזל, אבידה ומציאה, ואמר שבעות שאין לך ביד, חיוב אחד. **אבל** אם אמר שבעות שאין לך ביד פקדון, והלוואה וגזל וכו' חיוב על כל אחד. ועל זה **הדרב** אם נשבע על פקדון שיש בו כמה מינים, אם נשבע על הכל חיוב אחד, **אם פרט מינים** חיוב על כל אחד. **לדעת ר"מ** חיוב על כל אחד אף אם פירט מין בבודד, כגון תבע חיטים ושעורים, ונשבע שאין לו חיטה ושעורה.

תבע קנס של אונס או מפתה ונשבע שלא אנס או פיתה, **לדעת רבנן** חיוב. **לדעת ר"ש** פטור שאינו משלם את הקנס ע"י הודאת עצמו. אמרו לו שאמנם קנס אינו משלם ע"פ עצמו אבל משלם בשת ופגם.

תבעו על גניבת שור, ונשבע וכו', חיוב (אע"פ שחובע קנס וממון, היינו קרן וכלל). אמר הנתבע **שנב ולא טבח** או מר, והשביעו ע"ז, פטור כיון שכל השבעות הייתה רק על הקנס. תבעו ששור המית שורו, ונשבע ע"ז, חיוב השביעו **ששורו הרג עבדו**, פטור מחמת שזה קנס. השביעו שחבל בו ועשה בו חבורה, חיוב. **ואם השביע עבדו הכנעני** שהפיל או שינו או סימא את עינו, פטור. הכלל, אם משלם ע"פ הודאת עצמו חיוב, ואם לא משלם ע"פ עצמו פטור.

רב אחא בר הונא, רב שמואל בנו של רבה בר בר חנה ורבי יצחק בנו של רב יהודה למדו הלכות שבעות אצל רבה, שאם יש חיוב מלקות בלבד או מתחייב אף בקרבן. **צדדי הספק**, בידוש התורה בשבעות הפקדון שיש חיוב קרבן במזיד, וא"כ אין הבדל אם נעשה הדבר בהתראה או לא וביא רק קרבן, או שחייבו קרבן במקום שלא היה התראה, אבל במקום שיש התראה יש רק מלקות ואין קרבן. או ישיבא קרבן ויקבל מלקות.

אמרו לו שלמדו בברייתא שבעות הפקדון חמורה משבעות העדות, שחייבים במזיד מלקות, ועל שוגג קרבן. וחיוב מלקות כאשר היה התראה, ו**מבואר** שיש רק מלקות ולא קרבן, והו חמורה של שבעות הפקדון, שעדיף לאדם להביא קרבן ולא ללקות.

דחה רבא בר איתי, שלדעת ר"ש מזיד בשבעות הפקדון אין לו כפרה בקרבן, **אבל לדעת רבנן** מביא קרבן מעבר למלקות. **אמר רב כהנא** מלבד מה שהעמיד כר"ש, הרי נשנתה ברייתא זו בסגנון אחר, בין בשוגג ובין במזיד מהיא קרבן אשם, והחמורה לגבי שבעות העדות, ששבעות העדות ערך קרבנה הוא מעה כסף, ובשבעות הפקדון שני שקלי כסף. **ואין להוכיח מהברייתא** שניתן להעמיד שלא היה התראה. רצו להוכיח מהמשנה שמבואר שיש רק חיוב קרבן, ו**דחו** שמדובר שלא היה התראה.

ניסו להביא ראיה מברייתא שדימתה ענין נזיר טמא לחיוב שבעות הפקדון, ו**מבואר** שזו טמא להנה, ושבעות הפקדון לא, והבינה הגמ' שמדובר שהתרו בו וכתוב שאין בו מלקות, **דחתה הגמ'** שאין ראיה אין וינו לוקה הכוונה שלא מתפרס במלקות. ו**אמנם** נזיר מביא אף קרבן **אבל** עניין הקרבן שיוכל להתחיל למנות ימי טהרה.

חזרו החכמים לרבה ושאלוהו את שאלת רב כהנא, אמר להם רבה **מבואר** שרב כהנא סבר ששם העד"י לא התרו (והם יודעים שיש ממון אצל הנתבע), יתחייב קרבן, והרי אין זה נכון, וכפירתו לא גרמה לו פטור ממון. **מכאן הוכיחו** שרבה סבר שהכופר בממון שיש עליו עדים, פטור מקרבן. **אמר רב חנינא** שיש ברייתא בדברי רבה, "וכחש בה ונשבע על שקר" ודרשו שאם הודה לאחד מהורשים או מהשותפים אף שכפר כלפי איתן, חיוב. אם כפר על מלוה בשטר או בעדים, פטור. **דחה רבה**, אין ראיה לשיטתו שיתכן והפסוק נוסק באופן שהודה בהלוואה אבל כפר בזה שהיו עדים, או בשטר. ו**בדומה** לכפירה מאחים, שהרי לא יתכן לומר שכפר על חצי, **אלא** אמר לויתי מאחד ולא משניים, שמוגדר כפירת דברים בעלמא, כך אף בסוף הפסוק מדובר בכפירת דברים בעלמא.

רצו להוכיח מהמשנה שמבואר שחייב קרבן על מזיד, ו**הבינה הגמ'** שהכוונה לזדון מחמת עדים ומבואר שיש חיוב אף שיש עדים, **זוחה הגמ'** מדובר על הזדת עצמו. **הביא ראיה מפרק שבעות העדות** שמבואר שכפר ב' כיתות עדים ולא רצו לומר לו עדות חייבות, **ודנה הגמ'** מדוע לחייב כתי ראשונה הרי לא הפסידה ממון שהרי כתי שניה נמצאת בעולם, ו**מבואר** שאף כאשר יש עדים יש חיוב שבעות, **ביאר רבינא** מדבר שהכת משנת היו קרובים לכת הראשונה בשעה שכפרו הכת הראשונה, ובאותה עת לא יכלו הכת השניה להעיד, והראשון שכפרו בעדות הפסידו ממון, **אח"כ** מתו נשותיהם והוכשרו הכת השניה וכו'. **והחידוש** באופן שהיו הנשים גוססות והיה צד לומר שרוב גוססים למיתה, בכ"ז עתה על חיות. **ניסו להביא ראיה** מבעל הבית שיש טענת נגב בפקדון, ונשבע לשקר, **והודה** ובאו עדים שהפקדון ברשותו, **אם הודאתו קדמה** את העדים דיון בקרן וחומש וקרבן ככל שבעות הפקדון, **אם הודה לאחרי** שבאו עדים משלם כפל ואשם ואין לו חומש. מבואר שחייב אשם אף שיש עדים, **זוחה הגמ'** כדברי רבינא שהיו העדים קרובים ע"י

הדף היומי

את הכללים. **ואמנם בברייתא** אחרת למד רבי חייא כ' חטאות, **מבארת הנמי** ששם מדובר על ד' תביעות "פקדון, תשומת יד, גזל אבידה".

שאל רבא את ר"ג, תבעוהו חמשה בני אדם ונשבע "שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד גזל ואבידה, ולא לך ולא לך וכו'" האם לשאר התובעים נשבע על הכלל בלבד או על הפרטים, **מוכיחה הנמי מהברייתא** האמורה בדברי רבי חייא שחייב כ' חטאות ואם מדובר שפירש מה חידש רבי חייא, **אלא האמור** כנזכר שאמר "ולא לך" ואמר רבי חייא שחייב לכולם על כל הפרטים.

התבאר במשנה, תבע קנס של אונס או פתה ונשבע שלא אנס או פיתה, **לדעת רבנן** חייב **לדעת ר"ש** פטור שאינו משלם את הקנס ע"י הודאת עצמו. אמרו לו שאמנם קנס אינו משלם ע"פ עצמו אבל משלם בשת ופגם. **אמר רבי חייא בר אבא** בשם ר"ח סברתו של ר"ש שיעקר התביעה היא ביחס לקנס. **אמר רבא** משל לדברי ר"ש, אדם תבע את חברו חייט, שעורים וכוסמין, ונשבע שאין לו חייט. **ונשבעים וכוסמין** היה לו, פטור מקרבן שבועה שהרי נשבע על אמת. **אמר אביי**, במשל של רבא לא כפר בהכל, ובדברי ר"ש כפר בהכל. אלא דומה לתבע חייט שעורים וכוסמין, ונמצא שיש לו שעורים וכוסמין, חייב. **אלא ביאר רבין בשם ר"ח**, **לדעת ר"ש** תובע קנס ולא תובע בושת ופגם. **ולדעת רבנן**, תובע אף בושת ופגם. וביאר מחלוקת **ביאר ר"פ**, **ר"ש סבר** שאדם תובע דבר קצוב וידוע וזה הקנס. **לדעת רבנן**, אדם תובע דבר שאם מודה לא יפטור, ולכן ההעדפתו לא לתובע את הקנס שיתכן ויפטור הנתבע.

הדן על פרק שבועת הפקדון

עיונים על הדף

קרבן "אשם גזילות" מה עניינו?

מבואר במשנה, שנחלקו רבנן ור"ש, כאשר אדם מחייב את חברו שבועה, ונשבע שלא אנס או פיתה את בתו. ואח"כ הודה שאנס או פתה. האם מתחייב ממון או לא. למסקנת הגמ', נחלקו האם כאשר תובע, תובע ממון של בושת ופגם. או תובע קנס. הנידון, היות ולגבי כפייה בקנס, אין חיוב קרבן שבועה, כי אם לכופר בממון.

מקור הדין ל"אשם גזילות", על שבועת הפקדון: אמרה התורה בפרשת ויקרא, נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש בעמיתו פקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו: או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה: והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא: או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו: ואת אשמו יביא ליהוה איל תמים מן הצאן בערך לאשם אל הכהן: וכפר עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה" (ויקרא ה, כא-כז). מבואר בדברי התורה, אם נשבע שאין חיוב לו ממון. ואח"כ התברר שחייב, מלבד הקרן שחייב לו, מוסיף חומש. ובנוסף, חייב אף קרבן הנקרא "אשם גזילות".

הביא המנ"ח (הקדמה למצוה קכט) כמה תנאים לחיוב קרבן שבועה. (עיי"ש שהאריך. הובא כאן בקצרה ואת הנוגע לנו.)

א. חיוב קרבן שבועה מתחיל מתביעה שיש בה שוה פרוטה ומעלה. (היות ומדין תורה, אין שבועה על פחות משוה פרוטה. עיין תוס' ב"ק דף קד, ב ד"ה חוץ. וכמבואר בגמ' לדעת ר"ח יש חיוב אף באופן שיש שווי פרוטה מבין הכל, היינו בכל כפייה אין ערך של פרוטה, אבל כאשר יש סבה"כ שווי שוה פרוטה יש חיוב.)

ב. התביעה היא דווקא על מטלטלין, חוץ מקרקעות ועבדים ושטרות שאינם בדין זה (כמבואר בגמ' נחלקו רבנן ור"א בדין זה, ושורש המחלוקת האם לומדים ריבוי ומיעוט או כלל ופרט).

ג. התביעה היא על ממון שאם יודה הנתבע יתחייב לשלם, כגון שהוא ממון, ולא קנס. שקנס אינו בדין כפירת ממון, ואפילו אם מודה, פטור.

ד. הנשבע שטוען שפטור ונשבע לו על זה, אין הבדל אם היה בבית דין או חוץ לבית דין, אפילו אם לא פסקו הבית דין שבועה ונשבע מעצמו, או שהשיבועו חברו שאמר לו משיבך אני, אפילו לא ענה הנתבע אמן (נחלקו בדבר רבנן ור"מ כמבואר במשנה).

ה. אין הבדל אם הכפייה נעשתה במזיד או בשוגג, כגון ששגג בקרבן. אבל שגג בלאו, הו"ל אונס.

ו. נחלקו הראשונים, האם השבועה המחייבת היא דווקא שבועה בשם. דעת הר"מ והראב"ד (פ"ב משבועות הל' ב' ז'), שצריכה השבועה להיות דוקא בשם או בכינוי, ובלא שם אינו חייב כאן. דעת הרמב"ן (לה, ב ד"ה השבע) והרשב"א (לה, א ד"ה אלא) דבשבועת הפקדון חייב קרבן על השבועה אפילו בלא שם וכינוי.

פסק הרמב"ם (פ"ח מהלכות גזילה ואבידה) שאין מקריבים את קרבן האשם, לפני שהחזיר את מה שחייב. אולם החומש אינו מעכב את הכפרה. ואם שילם את הקרן, יכול להקריב את הקרבן, אולם חייב לו את החומש לאחר הכפרה.

עוד דנו התוס' (בקצרה להלן לה, א ד"ה אנסת; ובאריכות בכתובות מב, א ד"ה רבי שמעון), הכלל בחיוב קרבן שבועה שצריך "יחוד כלי", היינו היות ומבואר בגמ' בב"מ (מת, א)

ואמנם הביא מדעת הרא"ש (ב"ק פ"ט סי' כד) שלשונו מורה שבזמן הזה אין חומש. ועמד על דבריו. ומסיים המנ"ח את דבריו, שלדעתו בזמן הזה צריך להיות חיוב חומש גמור. אולם בטלה דעתו מחמת השמטת הקדמונים.

הגרי"ם בהג' למנ"ח, הביא מהשאליות שסבר, שיש חומש בזמן הזה. ונקט שאף לדעת הרא"ש יש דין חומש. אולם מה שכתב הרא"ש בלשונו "והאידיגא אע"פ שאין חומש ואשם" וכו', כוונתו לומר שאין ע"ז כפיה ב"ד, היות ואין ב"ד סמוכים. וכן הביאו במהדורת מכון י-ם, בשם תשובות ישועות ישראל ("חומ"ס סי' א' סק"ג) שיש חיוב לצאת יד"ש אף לשיטת הרא"ש. (ועי' עוד ביש"ש ב"ק פ"ט סי' לה. ובהמשך דברי המנ"ח.)

האם "אשם גזילות" נמנה בתרו"ג?

כמבואר הכופר בממון לחבירו בשבועה, מתחייב "אשם גזילות", האם דבר זה נמנה בתרו"ג.

במוני המצוות מצאנו שדבר זה כמעט ונשמט מלעמוד בתור מצווה מיוחדת. החינוך מונה "אשם תלוי" "אשם ודאי". ובתוך דבריו באשם ודאי (מצוה קכט) מונה "אשם גזילות" "אשם מעילות" "אשם שפחה חרופה" "אשם נזיר" "אשם מצורע" וכו'. אולם לא מונה את הדבר בתור מצווה בפני עצמה.

אף הרמב"ם במנין המצוות (נשה ע"א) כרך ביחד את חיובי האשם, שצוה מי שחטא חטאים ידועים שיקריב קרבן אשם ויכופר לו וזה הוא הנקרא אשם ודאי. והחטאים שיתחייב עליהם זה הקרבן הם, המעילה והגזלה ובה על שפחה חרופה ונשבע לשקר על שבועת הפקדון. וכו'.

אולם דין תוספת חומש, שזה אחד מן הפרטים של "אשם גזילות" כתב הרמב"ם בעשה (קצד) עניין והשיב את הגזלה "שצונו להשיב את הגזלה בעצמה אם היא נשארה בעצמה ותוספת חומש או לתת דמיה אם נשתנית" וכו'. ובזהר הרקיע לרשב"ץ (עשין סי' סו), הובא אף בגרי"פ על הרס"ג (עשה קמז) הקשה וז"ל "ואני מסתפק בענין האשמות, למה נמנה כולם מצוה אחת, ולמה לא נמנה אשם חרופה אחת. ואשם מעילות אחת. ואשם גזילות אחת. שאין זה דומה לאשם תלוי וחטאת שהם באים על מין עבירה אחת ושל נזיר ושל מצורע הרי הם נמנים בכלל שאר קרבנות, אבל האשמות שלכל אחד עבירה מיוחדת, והדבור מיוחד ראוי למנותן כמניין, אע"פ ששם כולם אשם. כמו, שמנה מוסף שיש לו יום מיוחד, מצוה אחת בפני עצמה, אע"פ שכולם שם מוסף להם". למסקנת דבריו, כאשר מונה את המצוות בקצרה, כתב, שמצד הדין היו צריכים למנות את האשמות כל אחד בתורת מצוה נפרדת, אולם לא רצה לנטות מדרך הקדמונים שמנו את האשמות כולם ביחד.

כ' חצאי פרוטה לצדקה לדעת ריו"ח?

כמבואר בגמ' שיטת ריו"ח שיש צירוף של חלקי פרוטה לכפייה אחת, כאשר תבע אותו כמה תביעות וכפר כפייה אחת על הכל.

הסתפק בשו"ת תורה לשמה (סי' רמא) אדם שנדר צדקה בסתם, וכוונתו לפרוטה, אם יתן חצי פרוטה ולמחר חצי פרוטה אם יקיים בזה מצוותו. ורצה להוכיח מדברי ריו"ח שיש צירוף לכפייה כך יהיה צירוף לצדקה אצל העני יהיה צירוף של הנאה של פרוטה שלמה. ודן בארוכה, אולם אף למוכח מהסוגיא זה רק באופן שהחצי הראשון קיים אצל העני שיש לזה למה להצטף כמו בהלכות כפייה.